

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 01.11.2019 по 30.11.2019

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1 Господарська юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України	6
2.1. Цивільна юрисдикція	6
2.2. Господарська юрисдикція	9
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	11
3.1. Адміністративна юрисдикція	11
3.2. Цивільна юрисдикція	14
3.3. Господарська юрисдикція	16
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	18
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку кримінального судочинства	18
4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства	19
4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	26
4.4. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	29
5. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду	31
6. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	41
7. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	44

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	Верховний Суд України
КАС ВС	Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ККС ВС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КАС України	Кодекс адміністративного судочинства України
ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України
КК України	Кримінальний кодекс України
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Господарська юрисдикція

Правочин, вчинений керівником юридичної особи внаслідок зловмисної домовленості з представником іншої сторони, може бути визнаний недійсним на підставі частини першої статті 232 ЦК України

22 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (далі – ПАТ «Державний ощадний банк України») на постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 січня 2018 року та рішення Господарського суду Київської області від 21 вересня 2017 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-логістичний комплекс «Арктика» (далі – ТОВ «ТЛК «Арктика») до Товариства з обмеженою відповідальністю «Нагваль-Фіш» (далі – ТОВ «Нагваль-Фіш») та Товариства з обмеженою відповідальністю «Крупенія» (далі – ТОВ «Крупенія») за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача ТОВ «Нагваль-Фіш» – ПАТ «Державний ощадний банк України» про визнання договорів недійсними та витребування майна, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

23 травня 2016 року ТОВ «ТЛК «Арктика» як продавець і ТОВ «Нагваль-Фіш» як покупець, уклали договір купівлі-продажу від 23 травня 2016 року № 23/05-КП1 (далі – договір № 23/05-КП1), відповідно до умов якого продавець передав, а покупець прийняв у власність електрообладнання.

1 червня 2016 року ТОВ «ТЛК «Арктика» як продавець і ТОВ «Крупенія» як покупець, уклали договір від 1 червня 2016 року № 1/06-1КП-ОБ (далі – договір № 1/06-1КП-ОБ), відповідно до умов якого продавець передав, а покупець прийняв у власність: холодильне обладнання та внутрішньомайданчикову мережу.

Укладаючи оспорювані договори, від імені ТОВ «ТЛК «Арктика» правочини вчиняли директор ОСОБА_1, який діяв на підставі Статуту, та виконуючого обов'язки директора ОСОБА_2, який діяв на підставі наказу від 16 травня 2016 року № 03-в.

Оспорюваними договорами відчужено на користь відповідачів обладнання, яке було налагоджено і запущено для забезпечення електропостачання комплексу споруд «Рибний ярмарок та комплекс по зберіганню, виробництву продуктів харчування для ТОВ «Логістик центр «Скандинавія», здача в оренду яких є основним видом діяльності ТОВ «ТЛК «Арктика».

Позивач вважає, що, укладаючи спірні договори від імені ТОВ «ТЛК «Арктика», ОСОБА_1 та ОСОБА_2 вчинили спірні правочини, які фактично зумовили позбавлення позивача права власності на майно, безпосередньо задіяне у його господарській діяльності, що спричинило необхідність у подальшому нести додаткові витрати для забезпечення провадження своєї підприємницької діяльності.

Суди першої та апеляційної інстанції позовні вимоги задовольнили повністю та дійшли висновку, що спірні договори укладено з порушенням приписів

статей 13, 92, 203, 237, 238 ЦК України і статей 6, 44 Господарського кодексу України (далі – ГК України), що свідчить про наявність правових підстав для визнання їх недійсними відповідно до статей 215, 232 ЦК України. Зміст цих правочинів не відповідав справжньому волевиявленню позивача як суб'єкта господарювання та був спрямований на задоволення особистих інтересів представників позивача, які діяли в інтересах особи, на користь якої виводились виробничі потужності товариства позивача, тобто зловмисної домовленості (навмисної дії) сторін. Тобто суди дійшли висновку, що керівники позивача виступали від імені юридичної особи у відносинах з третіми особами і згідно з положеннями статті 237 ЦК України здійснювали функції представництва на підставі акта органу юридичної особи. Крім того, суди дійшли висновку про доведеність решти позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо питання про застосування частини першої статті 232 ЦК України у вирішенні позовів про визнання правочину, вчиненого керівником юридичної особи, як вчиненого внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про можливість застосування вказаної норми у подібних правовідносинах з огляду на таке.

Правочини (договори) юридична особа вчиняє через свої органи, що з огляду на приписи статті 237 ЦК України є підставою виникнення правовідношення представництва, в якому орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана або має право вчинити правочин від імені цієї юридичної особи, в тому числі вступаючи в правовідносини з третіми особами.

Таким чином, орган або особа, яка виступає від імені юридичної особи, не може перевищувати своїх повноважень, визначених установчими документами або законом, та діяти у власних інтересах та/або всупереч інтересам особи довірителя.

На захист прав третіх осіб, які вступають у правовідносини з юридичними особами, в тому числі укладають із юридичними особами договори різних видів, частиною третьою статті 92 ЦК України передбачено, що орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень.

Між юридичною особою та її посадовою особою виникають правовідносини, що ґрунтуються на акті юридичної особи, передбачають права та обов'язки сторін у цих правовідносинах, зокрема відповідальність представника за неналежне здійснення представництва.

Те, що наслідком визнання правочину недійсним за приписами статті 232 ЦК України, крім загальних наслідків, визначених статтею 216 ЦК України, є виникнення у довірителя права вимагати від свого представника і другої сторони солідарного відшкодування збитків, не звужує межі застосування частини першої статті 232 ЦК України лише до правовідносин на підставі договору, а є приведенням права довірителя відшкодувати збитки у відповідність до встановленого законодавчого

регулювання представництва на підставі акта органу юридичної особи та представництва за законом.

За вказаних підстав Велика Палата Верховного Суду не погоджується з доводами касаційної скарги, що суди попередніх інстанцій при вирішенні спору неправильно застосували положення статті 232 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2019 року у справі № 911/2129/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85743713>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

2.1. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду конкретизувала висновки Верховного Суду України щодо позовної давності та способу захисту права власності на земельну ділянку водного фонду, визначивши, що вимога зобов'язати повернути земельну ділянку водного фонду розглядається як негаторний позов, який можна заявити впродовж всього часу тривання порушення прав законного володільця цієї ділянки.

У справах про право власності на землі водного фонду згідно з принципом *jura novit curia* («суд знає закони») неправильна юридична кваліфікація позивачем і відповідачами спірних правовідносин не звільняє суд від обов'язку застосувати для вирішення спору належні приписи юридичних норм

12 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Миколаївського міжрайонного прокурора з нагляду за додержанням законів у природоохоронній сфері (далі також – прокурор) в інтересах держави до Миколаївської міської ради, ОСОБА_1, ОСОБА_2, про визнання незаконними та скасування окремих пунктів рішення Миколаївської міської ради, визнання недійсним державного акта на право власності на земельну ділянку та повернення земельної ділянки, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

19 червня 2009 року Миколаївська міська рада прийняла рішення № 35/51 про передання в оренду земельної ділянки площею 22 156 кв. м ТОВ «Миколаївбудпроект» строком на 10 років для обслуговування придбаного майна на АДРЕСА_2 з установленням обмеження – заборони змінювати цільове призначення земельної ділянки.

Рішенням ради від 04 вересня 2009 року № 36/61 затверджено проект землеустрою щодо відведення ОСОБА_1 земельної ділянки площею 997 кв. м для будівництва та обслуговування індивідуального житлового будинку та господарських споруд на АДРЕСА_1, за рахунок земель комерційного використання ТОВ «Миколаївбудпроект», з віднесенням її до земель житлової забудови. На підставі

вказаного рішення ОСОБА_1 отримала державний акт на право власності на земельну ділянку, а 31 травня 2012 року уклала з ОСОБА_2 договір купівлі-продажу.

Під час здійснення прокурорської перевірки у 2013 році прокурором було встановлено, що оскаржене рішення у відповідній частині прийняте, а державний акт виданий з порушенням вимог чинного законодавства, оскільки спірна земельна ділянка належить до комунальної власності та знаходиться в межах зони прибережної захисної смуги Бузького лиману.

Згідно з генеральним планом м. Миколаєва, затвердженим Постановою Ради Міністрів Української РСР від 21 листопада 1986 року № 403, земельні ділянки на пров. Авіаційному (куди віднесена і спірна земельна ділянка) належали до території спеціального призначення – зелених насаджень загального користування, яку не можна передавати у власність громадян для будівництва.

За Правилами використання та забудови території м. Миколаєва, які затверджені рішенням ради від 17 жовтня 2003 року № 15/41, земельна ділянка, до якої входила і спірна земельна ділянка, належала до ландшафтно-рекреаційної території м. Миколаєва, де заборонене будівництво.

Суди попередніх інстанцій, задовольняючи позов прокурора, дійшли висновку, що строк позовної давності прокурором не пропущено, спірна земельна ділянка належить до земель водного фонду, є прибережною захисною смугою Бузького лиману та її цільове призначення не було змінено в установленому законом порядку, а тому її неправомірно передано у власність ОСОБА_1 для індивідуального будівництва. Крім того, суд вважав, що є підстави для витребування майна від його нинішнього володільця відповідно до положень статті 388 ЦК України.

ОЦІНКА СУДУ

Серед способів захисту речових прав цивільне законодавство виокремлює, зокрема, витребування майна з чужого незаконного володіння (стаття 387 ЦК України) й усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном (стаття 391 ЦК України, частина друга статті 52 ЗК України). Вказані способи захисту можна реалізувати шляхом подання віндикаційного та негаторного позовів відповідно.

Предметом віндикаційного позову є вимога власника, який не є фактичним володільцем індивідуально-визначеного майна, до особи, яка незаконно фактично володіє цим майном, про повернення його з чужого незаконного володіння.

Негаторний позов - це позов власника, який є фактичним володільцем майна, до будь-якої особи про усунення перешкод, які ця особа створює у користуванні чи розпорядженні відповідним майном. Позивач за негаторним позовом вправі вимагати усунути існуючі перешкоди чи зобов'язати відповідача утриматися від вчинення дій, що можуть призвести до виникнення таких перешкод. Означений спосіб захисту спрямований на усунення порушень прав власника, які не пов'язані з позбавленням його володіння майном.

Власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном (стаття 391 ЦК України).

Велика Палата Верховного Суду вже вказувала на те, що заволодіння громадянами та юридичними особами землями водного фонду всупереч вимогам ЗК України (перехід до них права володіння цими землями) є неможливим. Розташування земель водного фонду вказує на неможливість виникнення приватного власника, а отже, і нового володільця, крім випадків, передбачених у статті 59 цього кодексу (див. також висновки Великої Палати Верховного Суду, сформульовані у постанові від 22 травня 2018 року у справі № 469/1203/15-ц, у пункті 70 постанови від 28 листопада 2018 року у справі № 504/2864/13-ц).

Отже, зайняття земельної ділянки водного фонду з порушенням ЗК України та ВК України треба розглядати як не пов'язане з позбавленням володіння порушення права власності держави чи відповідної територіальної громади. У такому разі позовну вимогу зобов'язати повернути земельну ділянку слід розглядати як негаторний позов, який можна заявити впродовж усього часу тривання порушення прав законного володільця відповідної земельної ділянки водного фонду (див. пункт 71 постанови Великої Палати Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 504/2864/13-ц, а також пункт 96 постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц). Власник земельної ділянки водного фонду може вимагати усунення порушення його права власності на цю ділянку, зокрема, оспорюючи відповідні рішення органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, договори або інші правочини, та вимагаючи повернути таку ділянку.

Тому суди першої й апеляційної інстанцій, встановивши факти початку перебігу позовної давності та належності спірної земельної ділянки до земель водного фонду, що перебувають у комунальній власності м. Миколаєва, мали підстави дійти висновку про задоволення позовних вимог, хоча помилково застосували для задоволення вимоги про повернення спірної земельної ділянки приписи статей 387 і 388 ЦК України, а не статті 391 цього кодексу та частини другої статті 52 ЗК України.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що згідно з принципом *jura novit curia* («суд знає закони») неправильна юридична кваліфікація позивачем і відповідачами спірних правовідносин не звільняє суд від обов'язку застосувати для вирішення спору належні приписи юридичних норм.

У цій справі помилкова з огляду на її обставини юридична кваліфікація позивачем, ОСОБА_2 і судами першої й апеляційної інстанцій позовної вимоги про повернення спірної земельної ділянки водного фонду як вимоги, до якої слід застосувати приписи статей 330, 387 і 388 ЦК України, не призвела, враховуючи висновки судів щодо суті спору, до неправильного його вирішення.

При цьому Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне конкретизувати висновки Верховного Суду України, викладені у постановях від 15 листопада 2017 року у справі № 6-2304цс16, від 08 червня 2016 року у справі № 6-3089цс15, від 17 лютого 2016 року у справі № 6-2407цс15 і від 16 листопада 2016 року у справі № 6-2469цс16, зазначивши, що вимога про зобов'язання повернути земельну ділянку

водного фонду розглядається як негативний позов, який можна заявити впродовж всього часу тривання порушення прав законного володільця цієї ділянки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 487/10128/14-ц можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85541621>.

2.2. Господарська юрисдикція

Капітальний ремонт вже існуючої будівлі без забудови земельної ділянки не створює для замовника будівництва обов'язку укласти з органом місцевого самоврядування договір про пайову участь, а також перерахувати кошти пайової участі

08 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Бучанської міської ради (далі – Рада) на рішення Господарського суду Київської області від 3 жовтня 2018 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 5 лютого 2019 року у справі за позовом Ради до Публічного акціонерного товариства «Укрпошта» (далі – ПАТ «Укрпошта») в особі Головного навчального центру (далі – ГНЦ) «Зелена Буча» ПАТ «Укрпошта» та ПАТ «Укрпошта» про визнання договору укладеним, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

Виконавчий комітет Ради 29 березня 2012 року прийняв рішення № 609-23-VI про затвердження «Порядку сплати пайової участі замовника у розвитку інфраструктури міста Буча» (далі – Порядок), яким затвердив розміри пайової участі загальної вартості будівництва та обов'язки по її сплаті у строк, визначений договором та законом.

1 жовтня 2014 року УДППЗ «Укрпошта» як замовник та Товариство з обмеженою відповідальністю «СКОДРА» як підрядник уклали договір підряду № 04-187, відповідно до умов якого підрядник зобов'язався виконати роботи по капітальному ремонту майданчика відпочинку ГНЦ «Зелена Буча» на вул. Інститутській, 22 у місті Буча. Договірна ціна робіт, передбачених договором підряду, відповідно до кошторису склала 349 853,04 грн.

Згідно з додатком № 2 «Графік виконання робіт» до договору підряду будівельні роботи включали в себе такі етапи: демонтаж покрівлі з металочерепиці, водостічних труб та гідро-пароізоляції, розбирання лат з дощок, монтаж навісів над дверима, улаштування лат, вогнезахист дерев'яних конструкцій, улаштування покрівель із металочерепиці, навішування водостічних труб, зовнішнє оздоблення стін цоколю, влаштування стелі з гіпсокартону, ремонт санвузла тощо.

6 серпня 2015 року Державна архітектурно-будівельна інспекція у Київській області зареєструвала декларацію про готовність об'єкта до експлуатації № КС142152180331, згідно з якою об'єктом є «капітальний ремонт майданчика відпочинку ГНЦ «Зелена Буча» УДППЗ «Укрпошта», а замовником – ГНЦ «Зелена Буча» УДППЗ «Укрпошта».

14 лютого 2018 року Рада звернулася до ПАТ «Укрпошта» з претензією про порушення містобудівного законодавства ГНЦ «Зелена Буча» ПАТ «Укрпошта» та надіслала два примірники договору про пайову участь. Однак ПАТ «Укрпошта» жодної відповіді Раді не надало, від підписання договору ухилилося.

Суди попередніх інстанцій у задоволенні позовних вимог відмовили з огляду на те, що ПАТ «Укрпошта» не здійснювало забудови земельної ділянки в розумінні законодавства, яке регулює визначення та справляння пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту, що підтверджується матеріалами справи. Тому відсутні підстави для виникнення у ПАТ «Укрпошта» обов'язку укласти договір відповідно до положень статті 40 Закону України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» (далі – Закон № 3038-VI) та сплатити кошти пайової участі.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною першою статті 2 Закону № 3038-VI вказано, що плануванням і забудовою територій є діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, яка передбачає, зокрема, розроблення містобудівної та проектної документації, будівництво об'єктів; реконструкцію існуючої забудови та територій; створення та розвиток інженерно-транспортної інфраструктури.

Відповідно до частини другої статті 40 Закону № 3038-VI замовник, який має намір щодо забудови земельної ділянки у відповідному населеному пункті, зобов'язаний взяти участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту, крім випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті.

Затвердженим виконавчим комітетом Ради Порядком визначено, що він встановлює порядок та умови участі замовників у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста Буча та об'єкти, при будівництві яких забудовник зобов'язаний взяти пайову участь у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста.

За наведеними у Порядку визначеннями, термін «будівництво» включає спорудження нового об'єкта, а також реконструкцію (у тому числі зміна функціонального призначення житлових приміщень на нежитлові, розширення, добудова нових об'єктів) <...>. «Об'єктом будівництва» визначається об'єкт нового будівництва, добудови, надбудови до існуючих будівель (споруд) як житлово-громадського, так і виробничого призначення на будівництво якого повинні бути складені окремо проект і кошторис, фінансування якого здійснює інвестор або забудовник та який підлягає прийняттю в експлуатацію в установленому чинним законодавством порядку.

Ураховуючи викладене, слід зазначити, що ані норми Закону № 3038-VI, ані встановлені Порядком умови участі замовників у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста Буча не поширюють таку участь на всі без винятку випадки здійснення будівельних робіт, а охоплюють випадки забудови у розумінні статті 2 Закону № 3038-VI.

Суди попередніх інстанцій у цій справі встановили, що відповідач здійснював капітальний ремонт вже існуючої споруди, який полягав в утепленні стін та даху без зміни площі та конфігурації забудови, відтак суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що позивач не довів ні наміру забудови в розумінні Закону № 3038-VI, ні фактичної забудови земельної ділянки внаслідок здійсненого відповідачем капітального ремонту майданчика для відпочинку, що не віднесений до об'єктів справляння пайового внеску.

Отже, ураховуючи викладене, слід зазначити, що суд апеляційної інстанції, залишаючи без змін рішення місцевого господарського суду, перевірів перелік робіт, які виконував відповідач на об'єкті будівництва та на підставі належних та достовірних доказів вірно відніс їх до капітального ремонту. Тому відсутні передбачені статтею 40 Закону № 3038-VI підстави виникнення у відповідача обов'язку укласти договір про пайову участь та сплатити відповідні кошти.

У постанові від 22 березня 2017 року (справа № 908/312/16) Верховний Суд України, установивши, що відповідач здійснював реконструкцію павільйону у складі торгівельного комплексу, дійшов висновку про задоволення позовних вимог міськради щодо стягнення суми збитків у виді упущеної вигоди та вказав, що неправомірна бездіяльність відповідача щодо його обов'язку взяти участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту, який кореспондується зі зверненням відповідача до позивача із заявою про укладення такого договору, є протиправною формою поведінки, внаслідок якої міськрада була позбавлена права отримати на розвиток інфраструктури населеного пункту відповідну суму коштів, яка охоплюється визначенням упущеної вигоди.

Тож обставини у цій справі та справі № 908/312/16 є відмінними, тому підстав для відступу від вказаної правової позиції Верховного Суду України не вбачається.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 жовтня 2019 року у справі № 911/594/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85412932>.

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду

3.1. Адміністративна юрисдикція

Міністерство екології та природних ресурсів України не має права звертатися до адміністративного суду з позовними вимогами про скасування розпорядження Державної регуляторної служби України як суб'єкта владних повноважень, якому він підзвітний і підконтрольний

13 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Міністерства екології та природних ресурсів України до Державної регуляторної служби України, третя особа – Підприємство «Миротворець»

Білоцерківської міської громадської організації «Громадська єдність», про скасування розпорядження за касаційною скаргою Міністерства екології та природних ресурсів України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 28 листопада 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 квітня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

11 листопада 2016 року наказом Міністерства екології та природних ресурсів України № 422 «Про видачу, переоформлення, відмову у видачі та анулювання ліцензій» (підпункт 1.1 пункту 1) на підставі пункту 7 частини другої статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» анульовано ліцензію на право провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами Підприємству «Миротворець» Білоцерківської міської громадської організації «Громадська єдність».

29 листопада 2016 року Підприємством «Миротворець» Білоцерківської міської громадської організації «Громадська єдність» подано Голові Експертно-апеляційної ради при Державній регуляторній службі України скаргу на рішення Міністерства екології та природних ресурсів України щодо анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами (наказ про анулювання від 11 листопада 2016 року № 422, ліцензія серії АГ № 581908 від 23 грудня 2011 року).

За результатом розгляду вказаної скарги Експертно-апеляційною радою з питань ліцензування при Державній регуляторній службі України (рішення від 26 січня 2017 року № 4.5) встановлено порушення органом ліцензування вимог абзацу 3 частини чотирнадцятої статті 19, пункту 7 частини другої, частини третьої статті 16, частини шостої статті 16 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також порушення вимог абзаців 2, 6 частини другої статті 8 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» в частині обов'язку органу контролю повно, об'єктивно та неупереджено здійснювати державний нагляд (контроль), у межах повноважень, передбачених законом, та ознайомлення керівника суб'єкта господарювання – юридичної особи, її відокремленого підрозділу або уповноважену ним особу (фізичну особу-підприємця або уповноважену ним особу) з результатами державного нагляду (контролю) у строки, передбачені законом.

З урахуванням рішення Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування при Державній регуляторній службі України від 26 січня 2017 року № 4.5, відповідачем прийнято розпорядження від 27 січня 2017 року № 13 «Про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування», яким зобов'язано Міністерство екології та природних ресурсів України усунути порушення вимог законів України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», скасувавши наказ № 422 від 11 листопада 2016 року в частині анулювання ліцензії Підприємства «Миротворець» Білоцерківської міської громадської організації «Громадська єдність» від 23 грудня

2011 року серії АГ № 581908 на операції у сфері поводження з небезпечними відходами.

Вважаючи вищевказане розпорядження Державної регуляторної служби України протиправним, позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом норм КАС України до адміністративного суду за зверненням суб'єкта владних повноважень може бути подано позов лише у випадку спору між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також коли право звернення до суду з позовом до іншого суб'єкту владних повноважень надано такому суб'єкту законом.

Аналіз норм законодавства свідчить про те, що Державна регуляторна служба України та Міністерство екології та природних ресурсів України є органами державної влади, діяльність яких, зокрема, полягає у здійсненні виключних функцій контролю (нагляду) у сфері здійснення ліцензійної діяльності. При цьому позивач здійснює відповідні виключні функції контролю за додержанням ліцензіатами вимог ліцензійних умов, а відповідач здійснює виключні функції контролю (державного нагляду) за дотриманням Міністерством екології та природних ресурсів України, як органом ліцензування господарської діяльності, зокрема з поводження з небезпечними відходами, законодавства у сфері ліцензування.

Велика Палата Верховного Суду вважає правильним міркування колегії Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду про те, що спір у цій справі не відноситься до компетенційних, оскільки у цьому випадку не йдеться про спір про розмежування компетенції між Міністерством екології та природних ресурсів України та Державною регуляторною службою України. Позивач звертається з вимогою скасувати рішення суб'єкта владних повноважень, якому відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» він підзвітний і підконтрольний, і який, реалізуючи компетенцію у сфері нагляду за органами ліцензування, скасував рішення позивача як підконтрольного органу.

Згідно зі статтею 21 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» право судового оскарження рішень органів державного нагляду (контролю) надано лише суб'єкту господарювання.

Зважаючи на те, що право Міністерства екології та природних ресурсів України на звернення до адміністративного суду з позовними вимогами про скасування розпорядження Державної регуляторної служби України не закріплені у жодному нормативно-правовому акті, правильним є міркування Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду про те, що Міністерство екології та природних ресурсів України у цій справі не має права на звернення до суду.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність підстав для відступу від правової позиції, викладеної в постановках Великої Палати Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 826/2793/18, від 13 лютого 2019 року у справі № 810/2763/17, оскільки обставини, встановлені судами першої та апеляційної інстанцій у справі, що розглядається, не є подібними до обставин, установлених при розгляді Великою Палатою Верховного Суду справ № 826/2793/18 та № 810/2763/17,

а відтак при їх розгляді застосовано різні норми матеріального права. Також правовідносини у справах № 826/2793/18 та № 810/2763/17 виникли між іншими суб'єктами владних повноважень та з інших підстав, ніж у цій адміністративній справі.

Детальніше з тестом постанови Верховного Суду України від 13 листопада № 826/3115/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85776336>.

3.2. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновків Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо застосування позовної давності до вимог про стягнення коштів, передбачених статтею 625 ЦК України, визначивши, що невиконання боржником грошового зобов'язання, яке виникло на підставі рішення суду про стягнення заборгованості, є триваючим правопорушенням, тому право на позов про стягнення коштів на підставі статті 625 ЦК України виникає у кредитора з моменту порушення грошового зобов'язання до моменту його усунення і обмежується останніми трьома роками, які передували подачі такого позову

8 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Універсал банк» (далі – ПАТ «Універсал банк»), подану його представником Нижником Дмитром Петровичем, на рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 14 березня 2017 року та рішення Апеляційного суду Вінницької області від 31 травня 2017 року у цивільній справі за позовом ПАТ «Універсал банк» до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 про стягнення коштів, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

24 липня 2007 року між Відкритим акціонерним товариством «Банк Універсальний» (далі – ВАТ «Банк Універсальний»), правонаступником якого є ПАТ «Універсал банк», та ОСОБА_2 укладено кредитний договір №13/191к-07 (далі – Кредитний договір), відповідно до умов якого ОСОБА_2 отримала кредит у сумі 50 000 дол. США строком до 23 липня 2027 року зі сплатою визначених договором процентів за користування кредитом.

Цього ж дня між ВАТ «Банк Універсальний» і ОСОБА_3, ОСОБА_4 укладено договори поруки на забезпечення виконання Кредитного договору.

Рішенням Замостянського районного суду м. Вінниці від 24 листопада 2009 року, ухваленим у цивільній справі № 2-4129/2009, стягнуто солідарно з ОСОБА_2, ОСОБА_3 і ОСОБА_4 на користь ПАТ «Універсал банк» заборгованість за Кредитним договором у сумі 358 073,97 грн, яка складається з тіла кредиту та процентів за користування ним.

Оскільки вказане рішення суду боржники виконали у повному обсязі лише 6 липня 2015 року, ПАТ «Універсал банк» просило на підставі статті 625 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) стягнути з ОСОБА_2, ОСОБА_3 і ОСОБА_4

нараховані на суму боргу інфляційні втрати за період з липня 2012 року по липень 2015 року у розмірі 272 136,22 грн та 3 % річних, нараховані за цей період, у розмірі 59 920,98 грн, а всього 332 057,20 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 625 ЦК України врегульовано правові наслідки порушення грошового зобов'язання, які мають особливості. Так, відповідно до наведеної норми боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання. Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Правовий аналіз положень статей 526, 599, 611, 625 ЦК України дає підстави для висновку, що наявність судового рішення про стягнення суми боргу за кредитним договором, яке боржник не виконав, не припиняє правовідносин сторін цього договору, не звільняє боржника від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання та не позбавляє кредитора права на отримання сум, передбачених статтею 625 цього Кодексу, за увесь час прострочення. Зазначена позиція підтверджена у постановках Великої Палати Верховного Суду від 4 липня 2018 року у справі № 310/11534/13-ц (провадження № 14-154цс18), від 4 червня 2019 року у справі № 916/190/18 (провадження № 12-302гс18).

Таким чином, з ухваленням рішення про стягнення боргу у 2009 році зобов'язання відповідачів сплатити заборгованість за Кредитним договором не припинилося та тривало до моменту фактичного виконання грошового зобов'язання 21 квітня 2015 року (дата останнього платежу з погашення боргу). Відтак, кредитор має право на отримання сум, передбачених статтею 625 цього Кодексу, за увесь час прострочення до 21 квітня 2015 року.

Аналіз змісту глави 19 ЦК України дає підстави для висновку, що до правових наслідків порушення грошового зобов'язання, передбачених статті 625 ЦК України, застосовується загальна позовна давність тривалістю у три роки (стаття 257 цього Кодексу).

Порядок відліку позовної давності наведено у статті 261 ЦК України. Зокрема, відповідно до частини першої цієї статті перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Оскільки внаслідок невиконання боржником грошового зобов'язання у кредитора виникає право на отримання сум, передбачених статтею 625 цього Кодексу, за увесь час прострочення, тобто таке прострочення є триваючим правопорушенням, то право на позов про стягнення інфляційних втрат і 3 % річних виникає за кожен місяць з моменту порушення грошового зобов'язання до моменту його усунення.

Зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином (стаття 599 ЦК України), а тому 21 квітня 2015 року (дата остаточного

погашення заборгованості, стягнутої за судовим рішенням) і є датою, коли зобов'язання відповідачів перед банком за Кредитним договором припинилося.

Законодавець визначає обов'язок боржника сплатити суму боргу з урахуванням рівня інфляції та 3 % річних за увесь час прострочення, у зв'язку із чим таке зобов'язання є триваючим.

Таким чином, помилковим є висновок колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду про те, що перебіг позовної давності щодо вимог про стягнення коштів, передбачених статтею 625 ЦК України, спливає через три роки після дати набрання законної сили судовим рішенням про стягнення кредитної заборгованості.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, викладеними у постановках від 10 та 27 квітня 2018 року у справах № 910/16945/14 та № 908/1394/17, від 16 листопада 2018 року у справі № 918/117/18, від 30 січня 2019 року у справах № 905/2324/17 та № 922/175/18, від 13 лютого 2019 року у справі № 924/312/18, про те, що невиконання боржником грошового зобов'язання є триваючим правопорушенням, тому право на позов про стягнення коштів на підставі статті 625 ЦК України виникає у кредитора з моменту порушення грошового зобов'язання до моменту його усунення і обмежується останніми трьома роками, які передували подачі такого позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 листопада 2019 року у справі № 127/15672/16-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85743708>.

3.3. Господарська юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо юрисдикції колективних трудових спорів, визначивши, що спір між первинною профспівковою організацією та роботодавцем, що виник у зв'язку з невиконанням роботодавцем вимог законодавства про працю щодо забезпечення діяльності професійної спілки з питань, віднесених до її повноважень, є трудовим і підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

17 вересня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Первинної організації профспівки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 4 березня 2019 року та ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 13 грудня 2018 року у справі за позовом Первинної організації профспівки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» до Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» про стягнення 528728,88 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

У вересні 2018 року Первинна організація профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» звернулася до Господарського суду Дніпропетровської області з позовом до Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» про стягнення 528728,88 грн.

На обґрунтування заявлених вимог позивач, посилаючись на статтю 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», статтю 250 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України), зазначив про обов'язок Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» здійснювати відрахування профспілкам коштів на культурно-масову, фізкультурну й оздоровчу роботу, який спрямований на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов функціонування профспілки та безпосередньо стосується господарського забезпечення діяльності профспілки як негосподарюючого суб'єкта згідно з приписами частини третьої статті 3 Господарського кодексу України (далі – ГК України).

ОЦІНКА СУДУ

Судовий порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів) процесуальним законодавством та Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» передбачений у таких випадках: <...>; невиконання роботодавцем обов'язку щодо створення умов діяльності профспілок, регламентованих колективним договором (частини друга, четверта статті 42 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Колективні трудові спори – це спори між найманими працівниками, трудовим колективом (профспілкою) і власником чи уповноваженим ним органом, у яких ідеться про зіткнення інтересів сторін трудових правовідносин і порядок вирішення яких визначено Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)».

Аналогічний правовий висновок викладено у постановах Великої Палати Верховного Суду від 17 травня 2018 року у справі № 910/11188/17 та від 26 червня 2019 року у справі № 174/580/16-ц і підстав для відступу від нього не вбачається.

Оскільки сторонами цього спору є первинна профспілкова організація та роботодавець, а спір виник у зв'язку з невиконанням роботодавцем вимог законодавства про працю щодо забезпечення діяльності професійної спілки з питань, віднесених до її повноважень, цей спір є трудовим та віднесений до цивільного судочинства.

Щодо наведених у касаційній скарзі доводів про розгляд Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного господарського суду касаційної скарги Первинної організації профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» у справі № 904/2031/17 за позовом Первинної організації профспілки трудящих металургійної і гірничодобувної промисловості України Публічного акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» до Публічного

акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» про стягнення 95469,36 грн коштів на культурно-масову, фізкультурну та оздоровчу роботу за іншої, ніж у цій справі, період (постанова від 19 червня 2018 року, якою було переглянуто ухвалені у справі судові акти по суті спору), то Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від правової позиції щодо визначення юрисдикції господарських судів з розгляду подібних спорів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 вересня 2019 року у справі № 904/4107/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85412925>.

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду у порядку кримінального судочинства

Спір за позовом до Державної судової адміністрації України про зобов'язання повернути грошову заставу, яка була сплачена у рамках кримінального провадження, підлягає розгляду у порядку кримінального судочинства

13 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Територіального управління Державної судової адміністрації в Закарпатській області (далі – ТУ ДСА в Закарпатській області) про зобов'язання вчинити певні дії за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Закарпатського окружного адміністративного суду від 1 червня 2018 року та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 17 вересня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

ОСОБА_1 на виконання ухвали Ужгородського міськрайонного суду від 11 лютого 2015 року про обрання запобіжного заходу щодо її чоловіка ОСОБА_2 внесла грошову заставу у розмірі 35 розмірів мінімальної заробітної плати (42 630 грн). Розгляд кримінальної справи по суті не було завершено, оскільки матеріали кримінального провадження по обвинуваченню ОСОБА_2 у вчиненні злочину знищено внаслідок пожежі в Іршавському районному суді Закарпатської області.

На сьогоднішній час жодного кримінального провадження щодо ОСОБА_2 в судах загальної юрисдикції та органах досудового слідства на розгляді не знаходиться, у зв'язку із чим вважає, що є всі підстави для повернення їй застави.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Згідно зі статтею 2 КПК України завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового

розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Правовідносини щодо застави в межах кримінального провадження регулюються, зокрема главою 18 «Запобіжні заходи, затримання особи» КПК України.

Як убачається з матеріалів справи, предметом спору у цій справі є вимоги позивачки про зобов'язання ТУ ДСА в Закарпатській області повернути грошову заставу, яка була сплачена у рамках кримінального провадження.

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що питання, які стосуються застави, застосованої як запобіжний захід у межах кримінального провадження, є кримінально-процесуальними правовідносинами і повинні вирішуватися в порядку кримінального судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 807/295/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85776331>.

4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

Посада помічника судді відповідно до Закону України «Про державну службу» з 1 травня 2016 року не належить до посад державної служби, але за своїми характеристиками підпадає під визначення особи, яка здійснює публічну службу, а тому спір з приводу проходження помічником судді служби підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

02 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Суворовського районного суду м. Одеси на постанову Одеського окружного адміністративного суду від 25 травня 2017 року та ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 09 серпня 2017 року у справі № 815/1594/17 за позовом ОСОБА_1 до Суворовського районного суду м. Одеси про визнання незаконним і скасування наказу, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

На підставі наказу керівника апарату суду від 12 вересня 2016 року № 110-2о/с-ап «Про покладення обов'язків на ОСОБА_1» позивач виконував тимчасово обов'язки помічника судді Суворовського районного суду м. Одеси Середи І. В.

26 жовтня 2016 року консультант суду ОСОБА_2, заступник керівника апарату суду ОСОБА_7, та діловод ОСОБА_5 склали акт про відсутність помічника судді ОСОБА_1 на робочому місці без поважних причин 26 жовтня 2016 року з 12:45 год. до 13:00 год. та з 13:45 год. до 15:00 год.

Наказом від 03 листопада 2016 року № 124-о/с-ап «Про оголошення догани ОСОБА_1» помічника судді ОСОБА_1 притягнули до дисциплінарної відповідальності. Зазначений наказ позивач оскаржив до суду в порядку адміністративного судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

01 травня 2016 року набув чинності Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу» (далі – Закон № 889-VIII), відповідно до якого дія цього Закону не поширюється на працівників патронатних служб.

Згідно з частиною першою статті 92 Закону № 889-VIII до посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених та прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників та наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах.

Аналіз наведених вище норм права свідчить про те, що з 01 травня 2016 року працівники патронатної служби перестали відноситися й не відносяться дотепер до категорії державних службовців, а посада помічника судді не відноситься до посад державної служби та є патронатною службою.

У підпункті 1 пункту 2 Прикінцевих та Перехідних положень Закону № 889-VIII передбачено, що з набранням чинності цим Законом втрачає чинність попередній Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII. Під час дії Закону України «Про державну службу» 1993 року, а також Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2010 року не було положень, які виокремлювали і відносили посади помічників судді до патронатної служби. Інакше кажучи, не було положень закону, які б виділяли цю посаду з переліку посад, на які не поширювалися визначення «державна служба», «посада» чи «посадова особа», що положення цього Закону не поширюються на працівників апарату суду, одним з яких був і помічник судді.

На час виникнення спірних правовідносин, як згадано вище, положення цих законів не діяли. Запровадження нового регулювання порядку проходження державної служби, за яким посади помічників судді відносяться до патронатної служби і не відносяться до державної служби, означає, що змінився їхній статус, але не змінилися обсяги прав та обов'язків цієї посади, сфера його діяльності, і що така посадова особа припинила виконувати функції державного судового органу влади в частині виділених (делегованих) йому посадовою особою (суддею) та на підставі вимог законодавства повноважень або, іншими словами, виконувати функції публічної особи, якою є робота, сфера (коло) його діяльності, унормований обсяг прав та обов'язків, які визначають її компетенцію у зв'язку з обійманням нею посади помічника судді. Головною особливістю цієї посади є те, що ця особа допомагає судді виконувати його повноваження у такій публічній сфері діяльності, як правосуддя.

Отож, принаймні тільки за окресленими властивостями, які характеризують правовий статус помічника судді, його повноваження, призначення, функції та завдання, можна визнати, що особа, яка обіймає посаду помічника судді, повинна підпадати під визначення особи, яка здійснює публічну службу. У разі виникнення спору за її участі з приводу прийняття на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, на такі спори має поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Підсумовуючи наведені міркування, Велика Палата Верховного Суду визнала, що у разі появи спору з приводу проходження особою служби на одній з посад патронатної служби, до яких відноситься посада помічника судді, який виник у період, коли з 01 травня 2016 року посада помічника судді за законом перестала відноситися до посад державної служби і сама діяльність помічника судді – до державної служби, але не втратила характеристик публічної служби, поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 жовтня 2019 року у справі № 815/1594/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85412838>.

Спір щодо оскарження законності рішення органу місцевого самоврядування щодо передачі земельної ділянки комунальної власності для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Відведення для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів спеціальних земельних ділянок, які затверджуються переліком відповідного органу місцевого самоврядування, має здійснюватися з урахуванням норм Земельного кодексу України щодо порядку формування земельної ділянки

11 вересня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Одеської міської ради (далі – Міськрада), Київської районної адміністрації Одеської міської ради (далі – Райадміністрація), Комунального підприємства (далі – КП) «Одестранспарксервіс» на рішення Київського районного суду м. Одеси від 11 квітня 2018 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Міськради, Райадміністрації, ОСОБА_2 – заступника голови Райадміністрації, треті особи на стороні відповідача, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, обслуговуючий кооператив «Автостоянка Люстдорф», КП «Одестранспарксервіс», про визнання протиправним (незаконним) і нечинним рішення Міськради, визнання протиправними дій, зобов'язання утриматись від вчинення певних дій, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

У вересні 2017 року з оголошень, розміщених біля житлового будинку по АДРЕСА_1, позивачка дізналася про незаконне обмеження її інтересу щодо безоплатного паркування транспортного засобу на майданчику для паркування,

оскільки Міськрада 15 березня 2017 року прийняла Спірне рішення, згідно з пунктом (частини) 1.2 якого було доповнено Перелік спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси (спеціально відведені автостоянки), затверджений згідно із додатком № 2 до рішення, пунктом № 109 по Київському району за АДРЕСА_1, кількість місць для паркування – 64, займана площа – 913 кв. м, технічне облаштування – облаштоване.

Крім того, суди встановили, що на підставі цього рішення Міськради майданчик для паркування переданий для забезпечення платного паркування обслуговуючому кооперативу «Автостоянка Люстдорф» на підставі договору балансоутримання місць для паркування від 07 вересня 2017 року № 144/К-КР-2017/03-01.

У вересні 2017 року на території житлового комплексу «Альтаір» за адресою: АДРЕСА_1, та території майданчика для паркування, членами обслуговуючого кооперативу «Автостоянка Люстдорф» оприлюднене повідомлення, згідно з яким з 01 жовтня 2017 року в'їзд на цей майданчик для паркування обмежений для всіх, крім членів обслуговуючого кооперативу «Автостоянка Люстдорф».

Покликаючись на порушення своїх прав у зв'язку з прийняттям Спірного рішення, позивачка звернулася до суду з цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору в цій справі є скасування рішення органу місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки для забезпечення платного паркування обслуговуючому кооперативу «Автостоянка Люстдорф», що, на переконання позивачки, обмежує її інтерес щодо безоплатного паркування транспортного засобу на майданчику для паркування біля будинку, в якому вона мешкає.

Конституцією України передбачено форми та засоби реалізації права територіальних громад на місцеве самоврядування і вказано, що органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території (частина перша статті 144 Конституції України).

На основі цього положення Конституції України в Законі № 280/97-ВР визначено, що у формі рішень рада приймає нормативні та інші акти (частина перша статті 59 цього Закону).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що органи місцевого самоврядування, вирішуючи питання місцевого значення, представляючи спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, приймають нормативні та ненормативні акти (Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009).

Велика Палата Верховного Суду вважає, що в контексті конкретних обставин, беручи до увагу видові та сутнісні властивості акта, який ухвалила Міськрада, висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що спір у цій справі публічно-правовий та належить до юрисдикції адміністративних судів, є правильними, оскільки правовідносини, які склались між учасниками цієї справи стосуються

оскарження фізичною особою законності рішення щодо передачі земельної ділянки комунальної власності для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси, а надалі – для потреб обслуговуючого кооперативу «Автостоянка Люстдорф». Питання законності та обґрунтованості такого рішення, яке має ознаки правозастосовного ненормативного акту органу місцевого самоврядування, належить до компетенції адміністративних судів.

Оскаржене рішення Міськради не порушує приватні (майнові, матеріальні) права позивачки, тому ознак приватноправового характеру, що підлягають захисту у спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, немає. Тобто, в цій справі спору про право цивільне немає, а дослідженню підлягають виключно владні управлінські дії та рішення органу місцевого самоврядування.

Щодо суті спору

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що Спірне рішення прийняте щодо невизначеної земельної ділянки, яку реально неможливо встановити на місці її розташування, оскільки проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки під розташування на ній спеціальної автостоянки не розроблявся, кадастровий номер, який є єдиним визначенням її місця розташування, не присвоєний.

За частиною першою статті 79 ЗК України земельна ділянка – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Відповідно до частини першої статті 79-1 цього Кодексу формування земельної ділянки полягає у визначенні земельної ділянки як об'єкта цивільних прав. Формування земельної ділянки передбачає визначення її площі, меж та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру.

Формування земельних ділянок здійснюється, зокрема, у порядку відведення земельних ділянок із земель державної та комунальної власності (частина друга статті 791 ЗК України).

Порядок надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування визначений у статті 123 ЗК України.

В розумінні норм ЗК України рішення про передачу у користування земельної ділянки із земель державної або комунальної власності має здійснюватися за проектом землеустрою щодо її відведення.

За положеннями абзаців першого, другого підпункту 268-1.1.2 пункту 268-1.1 статті 268-1 Податкового кодексу України (далі – ПК України) встановлено, що перелік спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів, затверджується рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, про встановлення збору.

Системний аналіз положень ЗК України та ПК України дає підстави для висновку, що відведення для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів спеціальних земельних ділянок, які затверджуються переліком відповідного органу місцевого самоврядування, має здійснюватися з урахуванням норм ЗК України щодо порядку формування земельної ділянки.

Таким чином, суди першої та апеляційної інстанції дійшли слушного висновку, що Спірне рішення було ухвалене із порушенням вимог земельного законодавства та положень закону, які регламентують порядок відведення земельних ділянок під майданчики для платного паркування, облаштування на них платних автостоянок та встановлення правил щодо відповідальності за збереження транспортного засобу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 вересня 2019 року у справі № 520/12022/17 можна ознайомитися за поиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85412892>.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (НКРЕКП) як суб'єкт владних повноважень, наділений повноваженнями щодо державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг, має право звертатися до адміністративного суду із позовом про стягнення внесків на регулювання, які сплачуються суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг

8 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг до Публічного акціонерного товариства «Запоріжжяобленерго» про стягнення внесків за касаційною скаргою Публічного акціонерного товариства «Запоріжжяобленерго» на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 10 квітня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

На виконання пункту 10 Порядку розрахунку та встановлення ставки внесків на регулювання, затвердженого постановою НКРЕКП від 06 квітня 2017 року № 491, управління фінансово-економічних питань, бухгалтерського обліку та звітності сформувало зведений звіт про сплату внеску на регулювання за II квартал 2018 року.

Відповідного до цього звіту ПАТ «Запоріжжяобленерго» здійснює діяльність з розподілу електричної енергії, чистий дохід за звітний квартал якої складає 255 473 грн, отже, сума внеску на регулювання, що підлягає сплаті за II квартал 2018 року становить 51 095 грн.

Крім того, відповідно до зведеного звіту про сплату внеску на регулювання за II квартал 2018 року ПАТ «Запоріжжяобленерго» здійснює діяльність з постачання електричної енергії, чистий дохід за звітний квартал складає 1 552 275 590 грн, отже, сума внеску на регулювання, що підлягає сплаті за II квартал 2018 року з цього виду діяльності, складає 310 455 грн.

У зв'язку з несплатою відповідачем у повному обсязі внесків на регулювання з провадження господарської діяльності з розподілу та постачання електричної енергії за II квартал 2018 року (з урахуванням часткової сплати внеску в сумі 560 грн не сплаченими залишається 360 960 грн) позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Для звернення до адміністративного суду суб'єкт владних повноважень як позивач повинен відповідати основним умовам, а саме: такий суб'єкт має бути наділений повноваженнями для звернення до суду, а підстави для звернення мають бути визначені виключно законом з указівкою на предмет звернення.

Правовий статус НКРЕКП, її завдання, функції, повноваження та порядок їх здійснення визначає Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (далі – Закон № 1540-VIII).

Відповідно до статті 1 Закону № 1540-VIII НКРЕКП є постійно діючим незалежним державним колегіальним органом, метою діяльності якого є державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Згідно зі статтею 11 Закону № 1540-VIII фінансування НКРЕКП, його центрального апарату і територіальних органів здійснюється за рахунок надходження до спеціального фонду Державного бюджету України внесків на регулювання, які сплачуються суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, відповідно до статті 13 цього Закону.

Частиною четвертою статті 13 Закону № 1540-VIII встановлено, що внески на регулювання сплачуються платниками до спеціального фонду Державного бюджету України щоквартально, протягом перших 30 днів кварталу, наступного за звітним, та є джерелом фінансування НКРЕКП.

Відповідно до пункту б частини другої статті 17 Закону № 1540-VIII НКРЕКП має право звертатися до суду з підстав, передбачених законом, та здійснювати захист своїх прав та законних інтересів у суді.

Аналіз наведених норм свідчить про те, що НКРЕКП проводить державний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг і для захисту своїх прав та законних інтересів має право звертатися до суду.

Так, позивачем у цій справі є НКРЕКП як суб'єкт владних повноважень (у розумінні положень КАС України), правовий статус якого визначено Законом № 1540-VIII, згідно з яким йому надано право звертатися до суду з відповідним позовом. При цьому, здійснення НКРЕКП своїх повноважень (владних управлінських функцій) обумовлює виникнення правовідносин з підконтрольною установою – ПАТ «Запоріжжяобленерго», які мають публічно-правовий характер.

Отже, Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про поширення на цей спір юрисдикції адміністративних судів та необхідність його вирішення в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 08 листопада 2019 року у справі № 0840/3643/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81245602>.

4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спір щодо оскарження законності рішень суб'єкта владних повноважень щодо визначення порядку участі батьків у вихованні дитини підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

23 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Тисменицької районної державної адміністрації Івано-Франківської області (далі – Тисменицька РДА), третя особа – ОСОБА_2, про скасування рішення та розпорядження за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 6 листопада 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

Згідно з рішенням Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 5 листопада 2013 року про розірвання шлюбу позивачки з ОСОБА_2 їх малолітню дочку ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, залишено проживати з матір'ю. З того часу ОСОБА_2 не виконував батьківських обов'язків, а якщо і приходив до дочки, то у стані алкогольного сп'яніння.

З січня 2017 року позивачці стало відомо про ухвалення службою у справах дітей Тисменицької РДА і головою Тисменицької РДА рішення та розпорядження від 14 та 16 вересня 2015 року (№ 05-15/02-24 та № 373 відповідно) про визначення порядку участі ОСОБА_2 у вихованні дочки ОСОБА_3, зокрема, про надання ОСОБА_2 права спілкуватися та брати участь у вихованні дочки ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, на час перебування на території України (під час відпустки).

ОСОБА_1 вважає, що оскаржувані рішення та розпорядження є незаконними, оскільки суперечать правам та законним інтересам її та її малолітньої дочки ОСОБА_3. Крім того, вони прийняті без повідомлення матері про розгляд питання про участь ОСОБА_2 у вихованні дочки, без з'ясування усіх обставин, що призвели до виникнення спору між батьками щодо участі у вихованні дитини, зокрема, щодо ставлення батьків до виконання батьківських обов'язків, особистої прихильності дитини до кожного з них, стану здоров'я дитини, її віку та інших істотних обставин.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом перевірки у цій справі є правомірність та наявність підстав для скасування рішень щодо визначення порядку участі ОСОБА_2 у вихованні дочки ОСОБА_3, які, на переконання позивача – матері зазначеної дитини, суперечать актам цивільного законодавства, а саме приписам Конвенції з прав дитини від 20 листопада 1989 року, Сімейного кодексу України та Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що якщо особа стверджує про порушення її прав наслідками, що спричинені рішенням суб'єкта владних повноважень, яке вона вважає неправомірним, і такі наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних прав або інтересів цієї особи чи пов'язані з реалізацією нею майнових або особистих немайнових прав чи інтересів, то визнання незаконним вказаного рішення і його скасування є способом захисту відповідних цивільних прав та інтересів.

Спірні у цій справі правовідносини виникли з приводу реалізації та захисту ОСОБА_1 та її доньки особистих немайнових прав та інтересів, гарантованих Сімейним кодексом України.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що оскаржувані рішення та розпорядження хоч і прийняті суб'єктом владних повноважень, спрямовані на реалізацію приписів сімейного законодавства та впливають, насамперед, на особисті немайнові права позивача та третьої особи як батьків дитини.

Таким чином, зважаючи на суб'єктний склад та характер правовідносин у цій справі, наведені в касаційній скарзі доводи ОСОБА_1 про поширення на неї юрисдикції адміністративного суду Велика Палата Верховного Суду відхиляє як необґрунтовані, натомість вважає, що суд апеляційної інстанції дійшов правильних висновків про необхідність розгляду цієї справи в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 352/536/17 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85443560>.

Позовні вимоги щодо оскарження рішення загальних зборів товариства про поновлення на посаді голови правління, яке прийняте на виконання рішення суду у трудовому спорі, обґрунтовані порушенням трудових прав, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства.

Рішення уповноваженого органу товариства про поновлення на роботі має відповідати резолютивній частині судового рішення, на виконання якого приймається, та не може одночасно містити умову про припинення трудових відносин

8 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Закритого акціонерного товариства «АТП-2361» (далі – ЗАТ «АТП-2361») на постанову Апеляційного суду Черкаської області від 26 червня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ЗАТ «АТП-2361» про визнання рішень позачергових загальних зборів акціонерного товариства частково недійсними, та прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

Рішенням загальних зборів ЗАТ «АТП-2361» від 20 грудня 2006 року ОСОБА_1 обрано на посаду голови правління цього товариства строком на 5 років.

На підставі рішення наглядової ради ЗАТ «АТП-2361» від 6 жовтня 2011 року про відкликання та звільнення ОСОБА_1 із займаної посади в.о. голови правління цього

товариства цього ж дня видав наказ про звільнення позивача з посади голови правління товариства за прогули на підставі пункту 4 частини першої статті 40 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України).

Рішенням Апеляційного суду Черкаської області від 29 березня 2017 року, яке набрало законної сили, у справі № 711/116/15-ц ОСОБА_1 поновлено на посаді голови правління ЗАТ «АТП-2361» із 7 жовтня 2011 року.

На виконання зазначеного рішення суду Придніпровським районним судом м. Черкаси 19 червня 2017 року видано виконавчий лист, на підставі якого 23 березня 2018 року Придніпровським відділом державної виконавчої служби м. Черкаси Головного територіального управління юстиції у Черкаській області відкрито виконавче провадження.

Рішенням позачергових загальних зборів акціонерів ЗАТ «АТП-2361» від 21 серпня 2018 року на виконання рішення Апеляційного суду Черкаської області від 29 березня 2017 року вирішено поновити ОСОБА_1 на посаді голови правління цього товариства із 7 жовтня 2011 року до закінчення 5-річного терміну, на який його було обрано, тобто до 19 грудня 2011 року включно.

Посилаючись на вказані обставини, позивач просив суд визнати недійсними рішення позачергових зборів акціонерів ЗАТ «АТП-2361» від 21 серпня 2018 року в частині пункту 5, яким вирішено поновити ОСОБА_1 на посаді голови правління ЗАТ «АТП-2361» із 7 жовтня 2011 року до закінчення 5-річного терміну, на який він обирався, тобто до 19 грудня 2011 року включно.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо юрисдикції спору

У справі, що розглядається, позивач оскаржує рішення загальних зборів товариства про його поновлення на посаді, яке прийнято на виконання рішення суду у цивільній справі за трудовим спором про поновлення на роботі. Підставою цього позову ОСОБА_1 зазначив порушення своїх трудових прав, яке полягає у фактичному невиконанні зазначеного судового рішення, оскільки поновлення на роботі незаконно звільненого працівника має відбуватися шляхом видання відповідного наказу або розпорядження, а не шляхом прийняття рішення загальних зборів; поновленого працівника має бути допущено до роботи.

Питання про оскарження дій (рішень) уповноваженого органу товариства, спрямованих на унеможливлення здійснення членом його виконавчого органу в межах корпоративних відносин з товариством повноважень у сфері управлінської діяльності, позивачем не порушуються.

З огляду на наведене суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про розгляд цієї справи в порядку цивільного судочинства.

Щодо суті спору

Аналіз положень статей 235 КЗпП України та 65 Закону України «Про виконавче провадження» дає підстави для висновку про те, що законодавець передбачає обов'язок роботодавця добровільно і негайно виконати рішення суду про поновлення на роботі працівника в разі його незаконного звільнення. Цей обов'язок полягає в тому, що роботодавець зобов'язаний видати наказ про поновлення працівника на

роботі відразу після оголошення рішення суду незалежно від того, чи буде це рішення суду оскаржуватися. У разі невиконання цього обов'язку добровільно рішення суду підлягає виконанню у примусовому порядку.

Згідно з пунктом 5 протоколу оскаржуваних загальних зборів рішення від 21 серпня 2018 року про поновлення ОСОБА_1 на посаді прийнято з метою виконання рішення Апеляційного суду Черкаської області від 29 березня 2017 року у справі № 711/116/15-ц.

При цьому відповідач, пославшись на судові рішення, яким позивача поновлено на посаді голови правління ЗАТ «АТП-2361» із 7 жовтня 2011 року, прийняв рішення про поновлення ОСОБА_1 із 7 жовтня до 19 грудня 2011 року, мотивуючи це тим, що 20 грудня 2006 року позивача було обрано на посаду строком на 5 років і цей строк на час поновлення його на посаді закінчився. Тобто таким рішенням загальних зборів про поновлення на роботі на виконання судового рішення відповідач фактично одночасно припинив трудові відносини з позивачем. При цьому доказів видання наказів про поновлення ОСОБА_1 на посаді та про припинення з ним трудових відносин з певної дати на підставі відповідних норм закону суду не надано. Разом з тим рішення вищого органу управління товариства не може підмінити собою розпорядчий акт відповідача, прийнятий на виконання судового рішення, та довільно тлумачити останнє.

Таким чином, рішення про поновлення на роботі не може постановлятися під умовою та має відповідати резолютивній частині судового рішення, на виконання якого приймається. Питання про припинення обов'язків голови правління у зв'язку із закінченням терміну, на який його було обрано, вирішується в іншому порядку, а не під час виконання судового рішення.

З огляду на наведене, Велика Палата Верховного Суду дійшла до висновку, що постанова апеляційного суду підлягає залишенню без змін як така, що прийнята з дотриманням норм матеріального та процесуального права, а касаційна скарга ЗАТ «АТП-2361» підлягає залишенню без задоволення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 листопада 2019 року у справі № 711/8138/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85679198>.

4.4. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спир за позовом Національної асоціації адвокатів України щодо оскарження рішення державного реєстратора про реєстрацію змін до відомостей про Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, що не пов'язані зі змінами в установчих документах, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства

23 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» (далі – НААУ) на постанову Тернопільського окружного адміністративного суду від 27 квітня 2016 року та ухвалу Львівського апеляційного

адміністративного суду від 15 листопада 2016 року у справі за позовом НААУ до Тернопільського міськрайонного управління юстиції (далі – Тернопільське МУЮ), виконуючої обов'язки голови Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Тернопільської області (далі - в. о. голови; КДКА відповідно) Тиханської Тетяни Василівни, державного реєстратора Тернопільського МУЮ Береш Євгенії Миколаївни, державного реєстратора Тернопільського МУЮ Червеняк Ольги Дмитрівни, третя особа на стороні позивача, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, – СОБА_1, треті особи на стороні відповідача, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору: Рада адвокатів Тернопільської області, КДКА, про визнання дій протиправними, зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

НААУ є засновником КДКА.

15 листопада 2014 року Конференція адвокатів Тернопільської області прийняла рішення про дострокове відкликання ОСОБА_1 з посади голови КДКА, а також рекомендувала КДКА покласти обов'язки її голови на заступника (голову однієї з палат КДКА).

17 листопада 2014 року на своєму засіданні КДКА прийняла рішення про покладення виконання обов'язків голови КДКА на голову кваліфікаційної палати КДКА ОСОБА_3.

19 листопада 2014 року в. о. голови КДКА ОСОБА_3 звернулась до відділу держреєстрації Тернопільського МУЮ для проведення державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, що не пов'язані зі змінами в установчих документах, а пов'язані зі зміною керівника. Того ж дня державний реєстратор Червеняк О. Д. внесла до Реєстру запис № 16461070005006628 про внесення змін до відомостей про юридичну особу, що не пов'язані зі змінами в установчих документах (зміна керівника юридичної особи), згідно з яким керівником КДКА є ОСОБА_3.

25 вересня 2015 року державний реєстратор Береш Є. М. внесла до Реєстру запис № 16461070007006628 про внесення змін до відомостей про юридичну особу, що не пов'язані зі змінами в установчих документах (зміна додаткової інформації), про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) в учасника (засновника) юридичної особи – НААУ.

Вважаючи внесені державними реєстраторами зміни до Реєстру такими, що суперечать нормам чинного законодавства, а дії ОСОБА_3 протиправними, позивач звернувся до суду з цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини третьої статті 45 Закону № 5076-VI (тут і далі – у редакції, чинній на час подання позову) НААУ є юридичною особою та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені цим Законом.

Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури

(Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України (частина друга статті 46 Закону № 5076-VI).

На підставі частини десятої статті 50 Закону № 5076-VI КДКА є юридичною особою і діє відповідно до цього Закону, інших законів України та положення про КДКА.

Як убачається зі змісту позову, НААУ оскаржує до адміністративного суду дії суб'єктів владних повноважень – державних реєстраторів, пов'язані з реєстрацією змін до відомостей про КДКА, тобто іншу юридичну особу, що не пов'язані зі змінами в установчих документах, - внесення відомостей щодо зміни керівника КДКА та про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) в учасника (засновника) юридичної особи, посилаючись при цьому на недотримання цими суб'єктами встановленого законом порядку проведення такої реєстрації.

Таким чином, спірні правовідносини виникли у зв'язку з незгодою позивача із прийнятими державними реєстраторами рішеннями про реєстрацію змін до відомостей про іншу юридичну особу й покликані фактично відновити попередню реєстрацію інформації про керівника КДКА.

Отже, звернення НААУ до суду із цим позовом зумовлене необхідністю захисту порушених, на її думку, прав та інтересів позивача як засновника КДКА, а не прав у сфері публічно-правових відносин, що виключає розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства.

Ураховуючи суть спірних правовідносин та їх суб'єктний склад, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про непоширення на цей спір юрисдикції адміністративних судів та необхідність його вирішення в порядку господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 819/2895/14-а можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85776324>.

5. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду

Іпотека або арешт, зареєстровані в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно раніше, мають вищий пріоритет, ніж заборона відчуження або арешт майна, накладені судом, які були зареєстровані пізніше. У цьому разі заборона відчуження або арешт майна, накладені судом, не є перешкодою для реалізації майна, а покупець такого майна набуває право власності на нього вільним від зазначених обтяжень.

Невиконання переможцем електронних торгів умов договору купівлі-продажу щодо сплати грошових коштів у встановлений строк не є підставою для визнання його недійсним. В такому випадку боржник та стягувач можуть вимагати розірвання договору купівлі-продажу в судовому порядку для отримання коштів за продане майно від наступного переможця.

Правочин з продажу майна боржника за більшою ціною не порушує його прав чи законних інтересів

23 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Приватного підприємства «Фудстар» (далі – ПП «Фудстар»), до якої приєдналося Державне підприємство «Сетам» (далі – ДП «Сетам»), на рішення Господарського суду Харківської області від 16 січня 2019 року та постанову Східного апеляційного господарського суду від 25 квітня 2019 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Алта» (далі – ТОВ «Алта») до відповідачів: Головного територіального управління юстиції у Харківській області, ДП «Сетам», приватного нотаріуса Харківського міського територіального округу Харківської області Гончаренко Надії Юльянівни, ПП «Фудстар», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів - Публічного акціонерного товариства «ВТБ Банк» (далі – ПАТ «ВТБ Банк»), про визнання недійсними торгів, скасування рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

Господарський суд Харківської області рішенням від 29 серпня 2011 року у справі № 5023/5604/11 стягнув з ТОВ «Алта» на користь ПАТ «ВТБ Банк» заборгованість за кредитними договорами; на виконання рішення видав відповідний наказ від 16 листопада 2011 року № 5023/5604/11 (далі – Наказ).

Державний виконавець відділу примусового виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Харківській області постановою від 03 червня 2012 року відкрив виконавче провадження ВП № 33014908 з примусового виконання зазначеного Наказу.

Московський районний суд м. Харкова ухвалою від 24 липня 2017 року у справі № 643/9474/17 наклав заборону відчуження нежитлового приміщення площею 723,8 кв. м, розташованого за адресою: м. Харків, вул. Чичибабіна, 11, зареєстрованого за ТОВ «Алта» (далі – АДРЕСА_1).

27 липня 2017 року в межах виконавчого провадження ВП № 33014908 на електронних торгах, організованих ДП «Сетам», реалізовано нежитлове приміщення ТОВ «Алта», розташоване за адресою: АДРЕСА_1, про що 01 серпня 2017 року сформовано відповідний протокол, згідно з яким: оплата підлягає сплаті переможцем до 15 серпня 2017 року.

Цього ж дня державний виконавець постановою відклав проведення виконавчих дій з примусового виконання Наказу, на підставі якої ДП «Сетам» 28 липня 2017 року склало акт про зупинення електронних торгів.

22 вересня 2017 року ПП «Фудстар» сплатило на депозитний рахунок Головного територіального управління юстиції у Харківській області грошові кошти за придбане нерухоме майно у розмірі 6 422 708,14 грн.

05 жовтня 2017 року державний виконавець склав акт реалізації предмета іпотеки у межах виконавчого провадження ВП № 33014908.

На думку позивача електронні торги проведені з порушенням приписів Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2831/5 (далі – Порядок), та всупереч ухвалі Московського районного суду м. Харкова від 24 липня 2017 року у справі № 643/9474/17 про накладення заборони відчуження нежитлового приміщення, розташованого за адресою: АДРЕСА_1.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо відчуження майна у період дії заборони

Ухвала суду про забезпечення позову, зокрема про заборону відчуження нерухомого майна, встановлює обтяження такого майна незалежно від того, зареєстроване це обтяження в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно чи ні.

Добросовісна особа, яка придбаває нерухоме майно у власність або набуває інше речове право на нього, вправі покладатися на відомості про речові права інших осіб на нерухоме майно та їх обтяження (їх наявність або відсутність), що містяться у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Тому за відсутності в цьому реєстрі відомостей про права інших осіб на нерухоме майно або їх обтяжень особа, яка добросовісно покладалася на ці відомості, тобто не знала і не мала знати про існування таких прав чи обтяжень, набуває право на таке майно вільним від незареєстрованих прав інших осіб та обтяжень.

Суди не встановили, що заборона відчуження нежитлового приміщення, накладена судом в іншій справі № 643/9474/17 ухвалою від 24 липня 2017 року, була зареєстрована в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, як і не встановили, що ПП «Фудстар» знало чи мало знати про заборону відчуження. Тому така заборона не може бути протиставлена цьому підприємству, адже його недобросовісність як набувача спірного майна не доведена.

Крім того, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення грошових коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно в разі задоволення позову. Іпотека або арешт нерухомого майна, що накладається виконавцем у межах виконавчого провадження, мають ту ж саму мету. Тому іпотека або арешт, що зареєстровані в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно раніше, мають вищий пріоритет, ніж заборона відчуження або арешт майна, накладені судом, які були зареєстровані пізніше. У цьому разі заборона відчуження або арешт майна, накладені судом, не є перешкодою для реалізації майна, а покупець такого майна набуває право власності на нього вільним від зазначених обтяжень. Якщо ж майно не буде реалізоване, а іпотека буде припинена або буде знятий арешт, накладений виконавцем (зокрема, у випадку повного виконання боржником свого обов'язку), то заборона відчуження або арешт майна, накладені судом, і надалі виконуватимуть функцію забезпечення позову.

Щодо оскарження електронних торгів

Визнаючи електронні торги недійсними, суди послалися на порушення норм Порядку, оскільки їх організатор склав акт про зупинення торгів на наступний день,

тобто після їх фактичного закінчення, а переможець сплатив грошові кошти за придбане майно з недотриманням строку. Допущені порушення стосуються прав боржника, який має правомірні очікування щодо здійснення належного виконавчого провадження та законних електронних торгів стосовно належного йому майна.

Велика Палата Верховного Суду не погоджується з таким висновком, оскільки укладення договору купівлі-продажу з ПП «Фудстар» відбулося у відповідності із зазначеним Порядком. Натомість стверджуване невиконання ПП «Фудстар» умов договору купівлі-продажу щодо сплати грошових коштів у встановлений строк є порушенням цього договору. Невиконання або неналежне виконання договору не є підставою для визнання його недійсним. Відповідно до частини другої статті 651 ЦК України у разі істотного порушення договору його стороною він може бути розірваний за рішенням суду на вимогу іншої сторони. Оскільки на електронних торгах продається майно, яке належить на праві власності боржнику, з метою виконання судового або іншого рішення на користь стягувача, то несплата покупної ціни впливає на законні інтереси боржника та стягувача, а тому вони можуть вимагати розірвання договору купівлі-продажу в судовому порядку для отримання коштів за продане майно від наступного переможця. Крім того, вони вправі вимагати відшкодування збитків (пункт 8 частини другої статті 16 ЦК України), спричинених унаслідок незастосування організатором правил пункту 3 розділу VIII Порядку.

У свою чергу суд першої інстанції правильно вказав на те, що підставою для зупинення електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) в цілому або за окремим лотом є, зокрема, відкладення проведення виконавчих дій (пункт 2 розділу XI Порядку); зупинення електронних торгів може відбуватися лише до їх закінчення, однак їх організатором складено акт про зупинення електронних торгів наступного дня, 28 липня 2017 року, тобто після їх фактичного закінчення.

Однак суд, дійшовши висновку про формальне порушення Порядку організатором електронних торгів, не спростував факту добросовісної поведінки та відсутності вини їх переможця. Тому таке порушення не може бути протиставлене переможцю, оскільки недобросовісність його дій не доведена. Як зазначалося раніше, оскільки добросовісність належить до загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України), то вона презюмується.

При цьому в рішенні суду відсутні мотивовані висновки про те, яким чином несвоєчасність внесення грошових коштів переможцем торгів порушує права боржника. Питання порушення прав боржника за наслідками проведених електронних торгів залишилися без належної уваги судів попередніх інстанцій та відповідного правового реагування.

Таким чином, правочин з продажу майна позивача за більшою ціною вочевидь не порушує прав чи законних інтересів боржника. Виходячи з цього, Велика Палата Верховного Суду критично ставиться до дійсних мотивів звернення позивача з позовною заявою, вбачаючи у нього намір уникнути виконання судового рішення, ухваленого в 2011 році, на яке направлене виконавче провадження, в межах якого здійснений продаж майна відповідача в 2017 році.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 922/3537/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85614599>.

Належним способом захисту корпоративних прав учасника, який вибув зі складу товариства, є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства. Відповідачами за таким позовом є не тільки товариство, але й учасники товариства, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому чи відсотковому виразі

22 жовтня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Славія» (далі – ТОВ «Агрофірма «Славія») на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 10 грудня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Агрофірма «Славія», за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ОСОБА_2, Товариства з обмеженою відповідальністю «Еко-фреш-фрут» (далі – ТОВ «Еко-фреш-фрут»), про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників та змін до статуту, визнання права власності, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

ТОВ «Агрофірма «Славія» створено у 2001 році. Згідно з новою редакцією статуту ТОВ «Агрофірма «Славія», <...>, статутний фонд товариства становив 830 000 грн, єдиним учасником була ОСОБА_2, частка якої у статутному фонді складала 100 %.

13 серпня 2010 року ОСОБА_2 відступила: частку у розмірі 15 % (124 500 грн), на користь ОСОБА_7; частку у розмірі 15 % (124 500 грн), на користь ОСОБА_8; частку у розмірі 51 % (423 300 грн), на користь ОСОБА_1, залишивши за собою частку в розмірі 19 % (у грошовому виразі 157 700 грн).

Рішенням загальних зборів учасників ТОВ «Агрофірма «Славія» від 15 серпня 2013 року, оформленим протоколом № 15/08-2013, зокрема: прийнято до складу учасників товариства ОСОБА_10; відступлено частки учасників (учасники ОСОБА_7 та ОСОБА_2 відступили на користь ОСОБА_10 свої частки у статутному капіталі у розмірі по 15 % кожний, остання набула частку у розмірі 30 %, частка ОСОБА_2 залишилася у розмірі 4 %); збільшено статутний фонд шляхом внесення засновниками матеріальних цінностей <...>. Загальний розмір статутного капіталу товариства збільшено до 3 384 300 грн та розподілено між засновниками/учасниками таким чином: ОСОБА_2 – 36 % (1 269 000 грн); ОСОБА_8 – 4 % (141 000 грн); ОСОБА_1 – 12 % (423 300 грн); ОСОБА_10 – 48 % (1 692 000 грн).

На цих загальних зборах учасників ТОВ «Агрофірма «Славія» від імені позивача діяв ОСОБА_5 на підставі довіреності від 08 серпня 2013 року, якого засновник (учасник) цього товариства ОСОБА_1 уповноважив бути своїм представником на загальних зборах засновників (учасників) товариства з усіх без винятку питань, які будуть внесені до порядку денного: <...>, без права продажу чи відступлення належної

йому частки в статутному капіталі товариства. 04 листопада 2013 року зазначену довіреність позивач скасував, надіславши відповідне повідомлення представнику.

Рішенням загальних зборів учасників ТОВ «Агрофірма «Славія» від 16 серпня 2014 року, оформленим протоколом № 1: виключено зі складу учасників товариства ОСОБА_8, ОСОБА_1, ОСОБА_10 на підставі поданих ними заяв про виключення зі складу учасників товариства; введено до складу учасників ТОВ «Еко-фреш-фрут»; зменшено статутний капітал товариства до 830 000 грн; розподілено частки у статутному капіталі (ОСОБА_2 – 50 %, що складає 415 000 грн, та ТОВ «Еко-фреш-фрут» – 50 %, що становить 415 000 грн); <...>.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково; визнав недійсним рішення загальних зборів учасників від 16 серпня 2014 року, у частині виключення позивача зі складу учасників товариства; визнав недійсними зміни до статуту, затверджені цим рішенням, у частині виключення позивача зі складу учасників товариства; визнав за позивачем право власності на частку у статутному капіталі товариства в розмірі 12 % статутного капіталу (423 300 грн). У задоволенні іншої частини позову відмовив.

Суд апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції скасував частково; виклав резолютивну частину рішення в іншій редакції, відповідно до якої позов задовольнив частково; визнав недійсним рішення загальних зборів учасників від 15 серпня 2013 року, а також недійсними зміни до статуту, затверджені цим рішенням; визнав недійсним рішення загальних зборів учасників від 16 серпня 2014 року, а також недійсними зміни до статуту, затверджені цим рішенням; визнав за позивачем право власності на частку у статутному капіталі в розмірі 51 % статутного капіталу (423 300 грн). В іншій частині в позові відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

На думку позивача було порушено установлений законодавством та статутом ТОВ «Агрофірма «Славія» порядок скликання та проведення загальних зборів учасників цього товариства, які відбулися 15 серпня 2013 року та 16 серпня 2014 року. До того ж позивач посилався на відсутність у представника за довіреністю повноважень на голосування за окремими питаннями, включеними до порядку денного загальних зборів учасників ТОВ «Агрофірма «Славія» 15 серпня 2013 року, а також наголошував на незаконному позбавленні його частки у статутному капіталі товариства.

Відповідно до вимог пункту 7.2.1 статуту ТОВ «Агрофірма «Славія» та статті 61 Закону України «Про господарські товариства», чинного на час виникнення спірних відносин, товариство зобов'язане було не менш як за 30 днів до скликання загальних зборів повідомити позивача персонально із зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що своєчасне і належне повідомлення учасника товариства про скликання загальних зборів є важливим для формування волі при прийнятті рішень загальними зборами, аби кожен з учасників міг належним чином підготуватися і сформулювати своє бачення щодо питань, які розглядаються на зборах, та повноцінно взяти участь у їх обговоренні. Для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням

прав та законних інтересів учасника товариства та з'ясувати дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори, а також щодо відповідності питань порядку денного зборів питанням порядку денного, які перелічені в отриманому учасником запрошенні на загальні збори учасників товариства. Якщо учасник (або його представник) узяв участь у загальних зборах і голосував на них, то ця обставина сама собою не обов'язково свідчить про те, що учасник був належним чином повідомлений про збори і мав змогу підготуватися до розгляду питань порядку денного, зокрема вирішити, чи може він довірити участь у таких зборах своєму представнику з огляду на конкретні питання, які виносяться на розгляд зборів, чи визнати доцільним узяти участь у зборах особисто.

Суд першої інстанції обставин повідомлення учасника про проведення зборів 15 серпня 2013 року не дослідив, хоч такі обставини є важливими для правильного вирішення спору, а суд апеляційної інстанції не виправив зазначеного порушення норм.

Натомість суд апеляційної інстанції виходив з того, що зміст довіреності свідчить про відсутність у ОСОБА_5 права продажу чи відступлення належної ОСОБА_1 частки у статутному фонді ТОВ «Агрофірма «Славія», а отже, ОСОБА_5 не був уповноважений голосувати на загальних зборах учасників ТОВ «Агрофірма «Славія» 15 серпня 2013 року за зменшення частки ОСОБА_1 у статутному капіталі відповідача.

Велика Палата Верховного Суду не погоджується з таким висновком, оскільки зазначеним рішенням зборів не передбачався продаж чи відступлення частки позивача, а передбачалося збільшення розміру статутного капіталу за рахунок внесення додаткових вкладів іншими учасниками. Таке збільшення капіталу призвело до зменшення розміру частки позивача у відсотковому вимірі без зменшення її номінальної вартості, тобто відбулося так зване розмивання частки учасника, який не вніс додаткового вкладу. Втім, таке зменшення розміру частки учасника у відсотковому вимірі без зменшення номінальної вартості не є тотожним відчуженню належної позивачу частки або її частини у статутному капіталі ТОВ «Агрофірма «Славія».

Крім того, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що за змістом позовної заяви позивача він прагне відновлення становища, яке існувало до порушення його прав, тобто відновлення такого складу учасників ТОВ «Агрофірма «Славія»: ОСОБА_2 – частка 19 %, тобто 157 700 грн; ОСОБА_7 – частка 15 %, тобто 124 500 грн; ОСОБА_8 – частка 15 %, тобто 124 500 грн; ОСОБА_1 – частка 51 %, тобто 423 300 грн. Позивач може мати законний інтерес у такому відновленні, оскільки участь у товаристві з обмеженою відповідальністю передбачає співпрацю у вищому органі з невеликою, як правило, кількістю учасників, а тому учаснику товариства з обмеженою відповідальністю може бути не байдуже, хто саме входить до складу вищого органу.

При цьому позовні вимоги про визнання рішення загальних зборів товариства з обмеженою відповідальністю недійсним, визнання недійсним статуту чи недійсними

змін до нього, визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства не відповідають належним та ефективним способам захисту, оскільки їх задоволення не може бути підставою для внесення змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

Належним способом захисту у цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства (підпункт «д» пункту 3 частини п'ятої статті 17 цього Закону). Відповідачами за таким позовом є не тільки господарське товариство, але й особи – учасники товариства, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

З огляду на вищевикладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла до висновку, що без установлення усіх фактичних обставин, що мають суттєве значення для правильного вирішення спору, висновки судів попередніх інстанцій є передчасними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 жовтня 2019 року у справі № 923/876/16 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85614604>.

Право постійного користування земельною ділянкою є безстроковим і може бути припинене лише з підстав, визначених статтею 141 Земельного кодексу України, перелік яких є вичерпним. Дії органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямовані на позбавлення суб'єкта права користування земельною ділянкою після державної реєстрації такого права поза межами визначених законом підстав, є такими, що порушують право користування земельною ділянкою

5 листопада 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Попільнянської селищної ради Попільнянського району Житомирської області (далі – Рада, відповідач) на рішення Господарського суду Житомирської області від 27 вересня 2018 року та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 15 січня 2019 року у справі № 906/392/18 за позовом Попільнянського кооперативного ринку (далі – Кооперативний ринок, позивач) до Ради про визнання недійсним рішення від 27 березня 2018 року № 502, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ФАКТИЧНІ ОБСТАВИНИ

27 травня 1994 року Рада на підставі рішення виконавчого комітету Попільнянської селищної ради народних депутатів від 18 листопада 1993 року № 106 видала Попільнянському колгоспному ринку державний акт на право постійного користування землею серії ЖТ-04-30-000021, який зареєстровано в Книзі записів державних актів на право постійного користування землею за № 21.

Відповідно до постанови правління Житомирської облспоживспілки товариств від 16 грудня 1996 року № 234 вилучено із підпорядкування спільного підприємства управління кооперативними ринками облспоживспілки та міської кооперативної торгівлі ринків облспоживспілки та передано їх у підпорядкування правлінням РайСТ

з наданням їм права володіння, користування та розпорядження майном спільного підприємства.

Згідно з Постановою № 158 та постановою правління Попільнянського РайСТ від 24 грудня 1996 року № 157 (далі – Постанова правління № 157), змінена назва юридичної особи з Попільнянський колгоспний ринок на Попільнянський кооперативний ринок, здійснена перереєстрація статуту вказаної юридичної особи.

20 травня 2015 року загальні збори засновників Кооперативного ринку затвердили нову редакцію статуту, згідно з якою останній створений відповідно до Постанови правління № 157 та є правонаступником прав і обов'язків Попільнянського колгоспного ринку згідно з Постановою № 158, що відповідає змісту та меті вказаних вище постанов.

27 березня 2018 року Рада прийняла рішення № 502, яким припинила право постійного користування Попільнянського колгоспного ринку земельною ділянкою площею 0,4061 га, що розташована за адресою: вул. Героїв Майдану, 48, смт Попільня Житомирської обл.

Згідно з довідкою Головного управління статистики у Житомирській області від 31 серпня 2018 року № 07-08/391 під ідентифікаційним номером 01559092 зареєстровано Підприємство споживчої кооперації Кооперативного ринку (місцезнаходження: Житомирська область, Попільнянський район, смт Попільня, вул. Героїв Майдану, 48), а також зазначено, що в попередніх відомостях за вказаним номером було зареєстровано Попільнянський колгоспний ринок Житомирського обласного управління колгоспними ринками, який згідно з рішенням Попільнянської райдержадміністрації від 14 липня 1993 року № 155 був перереєстрований у Спільне підприємство Попільнянський колгоспний ринок (орган управління – Центральна спілка споживчих товариств України). Рішенням від 2 червня 1997 року № 161 Спільне підприємство Попільнянський колгоспний ринок перереєстроване у Кооперативний ринок.

Рішенням Господарського суду Житомирської області від 24 липня 2015 року по справі № 906/801/15, яке набрало законної сили, було задоволено позов Кооперативного ринку до Ради про визнання недійсним рішення 49 сесії VI скликання Ради від 31 березня 2015 року № 874 «Про внесення змін та доповнень до рішень селищної ради», яким, зокрема, припинялось право постійного користування земельною ділянкою площею 0,4061 га, що знаходиться за адресою: смт Попільня Житомирської області, вул. Героїв Майдану 46 (Радянська), натомість Раді було відмовлено у задоволенні зустрічних позовних вимог до Кооперативного ринку про визнання недійсним та скасування державного акта на право постійного користування землею серії ЖТ-04-30-000021.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 92 ЗК України право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Стаття 22 ЗК Української РСР від 18 грудня 1990 року № 561-XII (чинного на час видачі державного акта) встановлювала, що право власності на землю або право користування наданою земельною ділянкою виникає після встановлення землевпорядними організаціями меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) і одержання документа, що посвідчує це право.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 вказав, що стаття 92 ЗК України не обмежує і не скасовує чинне право постійного користування земельними ділянками, набуте громадянами в установлених законодавством випадках. Раніше видані державні акти на право постійного користування землею залишаються чинними та підлягають заміні у разі добровільного звернення осіб (Постанова Кабінету Міністрів від 2 квітня 2002 року № 449 (чинна до 23 липня 2013 року)).

Разом із тим, відповідно до статті 141 ЗК України визначено підстави припинення права користування земельною ділянкою.

Отже, право постійного землекористування є безстроковим і може бути припинене лише з підстав, передбачених статтею 141 ЗК України, перелік яких є вичерпним. Дії органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямовані на позбавлення суб'єкта права користування земельною ділянкою після державної реєстрації такого права поза межами підстав, визначених у статті 141 названого Кодексу, є такими, що порушують право користування земельною ділянкою.

Велика Палата Верховного Суду також зазначає, що громадяни та юридичні особи не можуть втрачати раніше наданого їм в установлених законодавством випадках права користування земельною ділянкою за відсутності підстав, встановлених законом. Така позиція відповідає висновку, викладеному в Рішенні Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005.

У справі, що розглядається, суди попередніх інстанцій установили, що Попільнянський колгоспний ринок, який є землекористувачем земельної ділянки згідно з державним актом серії ЖТ-04-30-000021 від 27 травня 1994 року, на підставі постанови правління Житомирської облспоживспілки та постанови правління Попільнянського РайСТ, у володінні якого перебуває ринок, змінив назву юридичної особи на Кооперативний ринок. Також здійснено перереєстрацію статуту вказаної юридичної особи, при цьому код ЄДРПОУ Попільнянського ринку не змінювався.

Таким чином, Рада, приймаючи рішення про припинення права постійного користування земельною ділянкою Попільнянського колгоспного ринку, яке є безстроковим та набуте згідно з державним актом, без належних на те законодавчо встановлених підстав порушила та припинила право постійного користування земельною ділянкою Кооперативного ринку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 листопада 2019 року у справі № 906/392/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85838039>.

6. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 жовтня 2019 року

Справа № 904/94/19 (провадження № 12-179гс19).

Сторони: АТ «Українська залізниця» в особі регіональної філії «Придніпровська залізниця» АТ «Українська залізниця» до Управління соціальної політики Нікопольської міської ради

Суддя-доповідач: Бакуліна С.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновків, викладених у постанові КАС ВС від 20 березня 2019 року у справі №804/7864/15, щодо адміністративної юрисдикції спорів за позовом АТ «Українська залізниця» про стягнення збитків за пільгове перевезення пасажирів за рахунок державного або місцевих бюджетів. На думку колегії суддів КГС ВС, у відносинах щодо розрахунку із АТ «Українська залізниця» за пільгове перевезення залізничним транспортом окремих категорій громадян головні розпорядники державних коштів на фінансування соціальних програм виступають не як суб'єкти владних повноважень, а як боржники у зобов'язальних господарських правовідносинах, а тому спір не є публічно-правовим і має розглядатися за правилами господарського судочинства.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 листопада 2019 року

Справа № 910/11027/18 (провадження № 12-185гс19).

Сторони: Фонд, що діє як ліквідатор Публічного акціонерного товариства «Акціонерний банк «Укоопспілка» до ОСОБА_1 (всього 14 відповідачів)

Суддя-доповідач: Кібенко О. Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: За висновком КГС ВС, виключну правову проблему становить питання щодо визначення моменту, з якого починається перебіг позовної давності у спорах за позовами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про стягнення шкоди в порядку частини п'ятої статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а саме: з моменту виявлення операції та осіб, що заподіяли шкоду, і встановлення її розміру, чи з моменту завершення ліквідаційної процедури банку та складання ліквідаційного балансу.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 07 листопада 2019 року

Справа № 912/2385/18 (провадження № 12-194гс19).

Сторони: заступник керівника Олександрійської місцевої прокуратури Кіровоградської області в інтересах держави в особі: Устинівської РДА Кіровоградської області,

Східного офісу Державної аудиторської служби України до ТОВ «Укртранссервіс-груп», відділу освіти, молоді та спорту Устинівської РДА.

Суддя-доповідач: Кібенко О. Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: За висновком КГС ВС, є два питання, які становлять виключну правову проблему: по-перше, щодо підстав здійснення представництва інтересів держави в суді прокурором, а саме: чи зобов'язаний прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі, окрім обґрунтування, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, обґрунтовувати також визначені законом підстави для звернення до суду прокурора; по-друге, щодо наслідків, якщо судом після відкриття провадження у справі за результатами розгляду справи буде встановлено відсутність підстав для представництва інтересів держави в суді.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 08 листопада 2019 року

Справа № 198/305/15-ц (провадження № 14-704 цс19).

Сторони: ПАТ «Златобанк» до ФГ «Зоря», ОСОБА_1, ОСОБА_2

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновків, викладених у постанові КГС ВС від 08 серпня 2019 року у справі № 922/2013/18, де колегія суддів, встановивши, що між сторонами спору виникли зустрічні однорідні зобов'язання, дійшла висновку, що пункт 8 частини другої статті 46 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не перешкоджає зарахуванню коштів на банківському рахунку кредитної спілки у рахунок оплати зобов'язань за кредитним договором, тобто застосувала зустрічне зарахування однорідних вимог.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 листопада 2019 року

Справа № 757/13243/17 (Провадження № 14-711цс19).

Сторони: ОСОБА_1 до ТОВ «ФК «Ратіо Інвест» та ТОВ «Каунт-Про»

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Опис: На думку колегії суддів КЦС ВС, правовим наслідком невиконання або неналежного виконання іпотекодержателем обов'язку за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають

зареєстровані у встановленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти цей договір, є відшкодування збитків таким особам, а не недійсність договору купівлі-продажу, укладеного іпотекодержателем про продаж предмета іпотеки. У зв'язку з наведеним існує необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному у постанові КГС ВС від 22 березня 2018 року у справі № 910/22788/15.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 листопада 2019 року

Справа № 638/18231/15-ц (Провадження № 14-712цс19).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3.

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного у постановях ВСУ, згідно з яким внаслідок укладення договорів позики (кредиту) одним із подружжя, у подружжя виникає зобов'язання в інтересах сім'ї у вигляді повернення позиченої грошової суми, виконання якого подружжя здійснює як солідарні боржники. На думку колегії суддів КЦС ВС, кваліфікація зобов'язання подружжя як солідарного суперечить статтям 540, 541 ЦК України і для кваліфікації зобов'язань подружжя повинні застосовуватись правила статті 540 ЦК України про часткові зобов'язання.

7. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 21 листопада 2019 року

Справа № 216/3521/16-ц (Провадження № 14-714цс19).

Сторони: ОСОБА_1 до ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухвалених рішеннях Верховного Суду України та Великої Палати Верховного Суду.

Опис: Колегія суддів КЦС ВС встановила, що у судовій практиці ВСУ та ВП ВС сформовано підхід, відповідно до якого моральна шкода за порушення договору може бути компенсована виключно у випадках, що прямо передбачені законом або якщо умови про відшкодування передбачені укладеним договором. Натомість, колегія суддів вважає, що компенсація моральної шкоди за порушення цивільно-правового договору може бути стягнута на підставі статті 23 ЦК України навіть у тих випадках, коли умовами договору право на компенсацію моральної шкоди не передбачено та не містять таких вказівок норми ЦК України чи іншого закону, що регулюють відповідний вид договору.

7. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 04 листопада 2019 року

Справа № 552/4405/14 (провадження № 14-620цс19).

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ТОВ «Міжрегіональний брокерський дім «Фаворит», ОСОБА_3, ОСОБА_4 про визнання правочинів недійсними, визнання права власності, повернення майна з чужого незаконного володіння.

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові ВСУ від 05 липня 2017 року (справа № 6-1743цс16), відповідно до якого укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя може бути підставою для визнання такого договору недійсним лише в тому разі, якщо суд установить, що той з подружжя, хто уклав договір щодо спільного майна, та третя особа – контрагент за таким договором діяли недобросовісно, оскільки такий висновок суперечить висновку, викладеному у постанові ВП ВС від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14-325цс18).

Позиція ВП ВС: У постанові від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14-325цс18) ВП ВС вже висловила правову позицію щодо застосування норм статей 3, 215, 369 ЦК України, статті 65 СК України. Також сформулювала свою позицію щодо застосування принципу добросовісності до подібних правовідносин. Відтак, у постанові від 30 січня 2019 року у справі № 755/10947/17 (провадження № 14-435цс18) ВП ВС зазначила, що незалежно від того чи перераховані усі постанови, у яких викладена правова позиція, від якої відступила ВП ВС, суди під час вирішення тождесних спорів мають враховувати саме останню правову позицію ВП ВС.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 листопада 2019 року

Справа № 2-22499/03-17/248-07/19 (провадження № 12-193гс19).

Сторони/предмет: громадянина Республіки Польща ОСОБА_1 до фірми «Avagno Enterprises Limited», ТОВ «Кіб-сервіс», ОСОБА_2, ПП «Європа Плюс», за участю третьої особи – ТОВ «Інкон», про визнання недійсними змін до установчого договору, скасування державної реєстрації змін до установчого договору

Суддя-доповідач: Кібенко О.Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в ухвалі ВП ВС від 12 березня 2018 року у справі № 10/360-15/414, оскільки вважає, що в разі подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами з пропуском строку, передбаченого частиною другою статті 321 ГПК України, який не може бути поновлений, суд має керуватись положеннями статті 118 цього Кодексу, залишаючи відповідну заяву без розгляду.

Позиція ВП ВС: У справі № 10/360-15/414 ВП ВС, встановивши, що заява компанії «East/West Alliance Limited» про перегляд постанови ВСУ за виключними обставинами подана після спливу передбаченого пунктом 2 частини другої статті 321 ГПК України десятирічного строку, ухвалою від 12 березня 2018 року відмовила у відкритті провадження за цією заявою на підставі пункту 1 частини першої статті 293 та статті 325 цього Кодексу, адже заявник пропустив строк, який не підлягає відновленню. Відповідно провадження про перегляд постанови ВСУ за виключними обставинами не відкривалось, ВП ВС не переглядала по суті постанову ВСУ за виключними обставинами та не давала оцінки наведеним заявником обставинам щодо їх виключності. Втім, у справі № 2-22499/03-17/248-07/19 Північний апеляційний господарський суд відмовив заявнику у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 04 червня 2008 року саме у зв'язку з відсутністю нововиявлених обставин. Тобто, обставини зазначених справ, виходячи з положень процесуального законодавства, не є подібними.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 13 листопада 2019 року
Справа № 924/774/18 (Провадження № 12-195гс19).

Сторони/предмет: АТ «Російська літакобудівельна корпорація «МіГ» до ДП «Красилівський агрегатний завод», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Державного концерну «Укроборонпром», про стягнення безпідставно збережених грошових коштів у розмірі 5 304 005,72 російських рублів.

Суддя-доповідач: Бакуліна С.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключною правовою проблемою є питання щодо застосування до спірних правовідносин положень Закону України «Про санкції», Указів Президента України від 14 травня 2018 року № 126/2018 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року «Про застосування та скасування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», від 19 березня 2019 року № 82/2019 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 березня 2019 року «Про застосування, скасування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав в ухвалі правову проблему, яку містить ця справа саме у правозастосуванні відповідних норм права, відсутні також і посилання суду на конкретні справи, або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ з подібними правовідносинами, а передача цієї справи на розгляд ВП ВС необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 25 листопада 2019 року

Справа № 910/5172/19 (Провадження № 12-197гс19).

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до НБУ, АТ «Комерційний банк «Приватбанк» про визнання недійсними договорів

Суддя-доповідач: Бакуліна С.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку колегії суддів, законодавством не закріплені умови, випадки, підстави щодо встановлення судом строків подачі відзиву на позовну заяву (зустрічного позову) під час постановлення ухвали про об'єднання в одне провадження для спільного розгляду декількох справ, та можливості продовження строку щодо подання відзиву тільки для одного з учасників справи, а не продовження процесуального строку у справі в цілому за клопотанням одного з учасників, що впливає на передбачуваність у правозастосуванні та на формування єдиної правозастосовної практики з цього питання.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав в ухвалі правову проблему, яку містить ця справа саме у правозастосуванні відповідних норм права, відсутні також і посилання на конкретні справи, або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ з подібними правовідносинами, а передача цієї справи на розгляд ВП ВС необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.11.2019 по 30.11.2019/ Відпов. за вип.: суддя ВП ВС, д-р юрид. наук О. Р. Кібенко. – Київ, 2019. – Вип. 15. – 46 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua